

# Veileder for intervju og observasjon- belysning i byrom basert på Gehls kvalitetskriterier



## Innledning:

Denne veilederen skal bistå ansatte i kommunen med å gjennomføre intervjuer og observasjoner for å innhente innsikt i belysningens rolle i byrom, basert på Gehls kvalitetskriterier.

## Forberedelser:

### 1. Gjennomgang av Kriterier:

- Bli kjent med Gehls kvalitetskriterier, spesielt de som er relevante for belysning.

### 2. Lag en Intervju- og Observasjonsguide:

- Skriv ned relevante spørsmål og notater om hva man skal observere.

### 3. Velg Lokasjon:

- Identifiser områder for intervju og observasjon.

## Introduksjon til Gehl

Gehl har identifisert tolv kvalitetskriterier for det offentlige rom i byer. Disse kriteriene deles inn i tre kategorier:

- **Beskyttelse:**
  - Beskyttelse mot trafikk.
  - Beskyttelse mot kriminalitet og vold.
  - Beskyttelse mot ubehagelige sensoriske opplevelser.
- **Komfort:**
  - Muligheter for å gå.
  - Muligheter for opphold.
  - Muligheter for å sitte.
  - Muligheter for å se/utsiktsmuligheter.
  - Muligheter for å snakke og lytte.
  - Muligheter for lek og fysisk aktivitet
- **Nytelse / Herlighetsverdier:**
  - Menneskelig skala / Skala-virkning.
  - Estetiske kvaliteter og positive sanseinntrykk
  - Mulighet for å nyte positive aspekter ved klima

Ved å fokusere på disse kriteriene søker Gehl å fremme bymiljøer som er mer menneskevennlige, levende og bærekraftige. Han understreker viktigheten av å betrakte byen fra et «øye-nivå»-perspektiv, der små detaljer og den menneskelige skalaen er viktige. Det betyr å tenke på hvordan folk faktisk bruker og opplever byrommet i sitt daglige liv, og hvordan dette kan forbedres.

Gehl skiller ikke på når på døgnet disse kriteriene gjelder, og kan sees på som noen kvalitetskriterier som skal gjelde universelt, hele året til alle tider. I sammenheng med denne veilederen vil vi fokusere på kvalitetskriteriene under forutsetningen av at det er blitt mørkt, og at vi må vurdere byrommene ved hjelp av elektrisk lyssetting. Under følger er en oversikt over hvordan de aktuelle kriteriene innlemmes i veilederen, med forklarende tekst om hvorfor de er aktuelle for byrom etter mørkets frembrudd:

## Kategori: Beskyttelse

Opplevelsen av trygghet i relasjon til trafikk:

Dette kriteriet vurderer om byrommet etter mørkets frembrudd oppleves som trygt for folk som beveger seg til fots eller på sykkel. Det tar hensyn til belysningens rolle i å skape en trygg trafikk- og ferdselssituasjon.

Opplevd beskyttelse mot kriminalitet og vold:

Dette punktet handler om hvordan belysning kan påvirke folks opplevelse av beskyttelse mot potensiell kriminalitet og vold i byrommet. God belysning kan avskrekke kriminell aktivitet og gi innbyggerne en følelse av sikkerhet.

Beskyttelse mot ubehagelige sansepåvirkninger:

Her vurderes hvordan lyset kan påvirke folks sanseopplevelser, og hvordan belysning kan bidra til å beskytte mot ubehagelige sansepåvirkninger som dårlig sikt eller forstyrrende visuelle elementer om natten.

## Kategori: Komfort

Muligheter for å gå:

Dette kriteriet vurderer hvor godt byrommet er tilrettelagt for fotgjengere om natten. Det tar hensyn til belysningens rolle i å opprettholde tilgjengelighet og trygghet for de som går til fots.

Mulighet til å stå eller oppholder seg / sitte:

Dette punktet handler om hvordan belysning påvirker muligheten for folk å stå, oppholde seg eller sitte i byrommet etter mørkets frembrudd. Det tar også hensyn til hvordan belysningen kan skape et komfortabelt miljø for slike aktiviteter.

Mulighet til å se eller betrakte omgivelsene:

Her vurderes hvordan belysning bidrar til visuell interesse og bedre synlighet i byrommet om natten. God belysning kan øke folks evne til å se og sette pris på omgivelsene.

Mulighet til utfoldelse og aktiviteter:

Dette kriteriet tar hensyn til hvordan belysning påvirker muligheten for ulike aktiviteter og rekreasjon i byrommet om natten, og hvorvidt det oppfordrer til bruk og deltakelse.

## Kategori: Nytelse

Skalavirkning:

Her vurderes hvordan belysning kan bidra til å skape en menneskelig skala i byrommet, ved å fremheve arkitektoniske detaljer og skape en koselig atmosfære. Dette punktet tar også hensyn til estetikken i belysningen.

Estetiske kvaliteter og positive sanseinntrykk:

Dette kriteriet handler om hvordan god belysning kan forbedre de estetiske kvalitetene til et byrom og gi positive sensoriske opplevelser, inkludert visuelle og estetiske aspekter.

Mulighet for å nyte positive aspekter ved klima:

Dette punktet vurderer hvordan belysning kan bidra til å fremheve positive aspekter ved klimaet om natten, inkludert hvordan mørket kan oppleves som noe positivt, for eksempel å påvirke folks oppfatning av atmosfære i vintermånedene.

## Gjennomføring:

Intervju:

Når du skal intervju mennesker i aktivitet i en workshop er det viktig å stille forberedt slik at man kommer hurtig i gang med samtalen. Det er en verdifull situasjon å prate med mennesker som involverer seg i en workshop, og innsiktene her vil være nyttige. Det kan være lurt å jobbe to og to, slik at én kan stille spørsmål og følge opp svar, og én kan notere svar og vurdere kroppsspråk og andre viktige elementer. Husk at i denne fasen av innsiktsarbeidet er intensjonen å få tak i informasjon om folks opplevelse av og ønsker til byrom etter mørkets

frembrudd, og ikke nødvendigvis en vurdering av dagens nye LED-lys eller andre konkrete eksempler.

*Formål:*

- Å forstå innbyggernes perspektiv på belysning og dens effekt på trygghet, komfort, og nytelse.

*Gjennomføring:*

**1. Kontakt Intervjuobjekter:**

- Finn en balansert blanding av personer å intervju.

**2. Still Spørsmål:**

- Fokuser på Gehls kriterier, som trygghet, muligheter for å gå og se, og positiv sansning.

*Observasjon:*

*Formål:*

- Å observere hvordan belysning påvirker bruk av og trivsel i byrom.

*Gjennomføring:*

**1. Velg Tidspunkt:**

- Utfør observasjoner på forskjellige tider, før og etter mørkets frembrudd.

**2. Observer Atferd:**

- Legg merke til hvordan folk beveger seg i området. Stopper de opp? Hvor ser de ut til å føle seg trygge?

**3. Noter Funn:**

- Skriv ned observasjoner knyttet til Gehls kriterier.

*Analyse og Rapportering:*

**1. Analyser Data:**

- Sammenlign intervjudata og observasjonsdata. Se etter mønstre, samsvar, eller motsetninger.

**2. Rapport Funn:**

- Lag en omfattende rapport som presenterer funnene og gir anbefalinger for forbedringer av belysningen i de observerte byrommene.

*Oppfølging:*

**1. Diskuter Funn:**

- Del og drøft funnene med relevante parter, som byplanleggere og designere.

**2. Planlegg Forbedringer:**

- Bruk innsiktene til å utarbeide en plan for forbedring av belysningen i byrom, basert på Gehls kriterier.

#### Avslutning:

Ved å følge denne veilederen vil kommunen kunne hente inn verdifull innsikt i hvordan belysning påvirker opplevelsen av byrom etter Gehls kvalitetskriterier, og bruke denne innsikten til å forbedre belysningen og dermed livskvaliteten i byrom etter mørkets frembrudd.

# Intervjuguide:

Her finner du noen tips og eksempler på spørsmål som kan gi innsikt i hvordan folk vurderer områder etter mørkets frembrudd. Dette er basert på de kriteriene vi tidligere har gjennomgått. Selv om listen gir et godt utgangspunkt, er den ikke uttømmende. Det er viktig å tilpasse den etter hvert enkelt prosjekts behov, avhengig av tilgjengelige ressurser og tid.

## Opplevelsen av trygghet i relasjon til trafikk:

- På en skala fra 1 til 10, hvor trygg føler du deg når du beveger deg til fots eller på sykkel i dette området etter mørkets frembrudd, der 1 er svært utrygg og 10 er svært trygg?
- Føler du deg trygg når du beveger deg til fots eller på sykkel i dette området etter mørkets frembrudd? Kan du beskrive hva som påvirker din opplevelse av trygghet?
- Hvordan opplever du at belysningen påvirker din følelse av trygghet når du ferdes i dette området om natten?

## Opplevd beskyttelse mot kriminalitet og vold:

- På en skala fra 1 til 10, hvordan vurderer du belysningens bidrag til beskyttelse mot kriminalitet og vold i dette området om natten, der 1 er svært dårlig beskyttelse og 10 er svært god beskyttelse?
- Tror du at god belysning kan bidra til å beskytte folk mot potensiell kriminalitet eller vold i dette området etter mørkets frembrudd? Hvorfor eller hvorfor ikke?
- Har du noen gang følt deg mer beskyttet i et område på grunn av belysningen om natten? Kan du dele en opplevelse?

## Beskyttelse mot ubehagelige sansepåvirkninger:

- På en skala fra 1 til 10, hvordan påvirker lyset om natten dine sanseopplevelser i dette området, der 1 er svært ubehagelige påvirkninger og 10 er svært behagelige påvirkninger?
- Har du opplevd at lyset om natten kan føre til ubehagelige sanseopplevelser i dette området? Tror du belysningen kan endres til å beskytte mot dette?
- Kan du beskrive hvordan belysningen kan påvirke din opplevelse av sansepåvirkninger i dette området etter mørkets frembrudd?

## Muligheter for å gå:

- På en skala fra 1 til 10, hvordan vurderer du tilgjengeligheten og sikkerheten for fotgjengere i dette området om kvelden, der 1 er svært dårlig tilgjengelighet og sikkerhet og 10 er svært god tilgjengelighet og sikkerhet?
- Hvordan opplever du tilgjengeligheten og sikkerheten for fotgjengere i dette området om kvelden? Har belysningen noen betydning for dette?
- Tror du at belysningen i dette området etter mørkets frembrudd oppmuntrer til eller begrenser gåing? Hvorfor tror du det?

## Mulighet til å stå eller oppholde seg / sitte:

- På en skala fra 1 til 10, hvordan påvirker belysningen din evne til å stå, oppholde deg eller sitte komfortabelt i dette området om natten, der 1 er svært begrenset mulighet og komfort og 10 er svært gode muligheter og komfort?
- Hvordan påvirker belysningen i dette området din evne til å stå, oppholde deg eller sitte komfortabelt om natten? Har du noen spesielle erfaringer knyttet til dette?
- Kan du beskrive hvordan belysningen påvirker muligheten din for å nyte ulike aktiviteter som å stå, sitte eller oppholde deg i dette området etter mørkets frembrudd?

## **Mulighet til å se eller betrakte omgivelsene:**

- På en skala fra 1 til 10, hvordan vurderer du belysningens bidrag til å gjøre omgivelsene mer synlige og interessante om natten, der 1 er svært begrenset synlighet og interesse og 10 er svært god synlighet og interesse?
- Hvordan opplever du belysningens rolle i å gjøre omgivelsene mer synlige og interessante om natten? Kan du gi eksempler på når god belysning har forbedret din evne til å se og sette pris på omgivelsene?
- Tror du at belysningen har en positiv innvirkning på hvordan du oppfatter omgivelsene i dette området om kvelden? Hvorfor eller hvorfor ikke?

## **Mulighet til utfoldelse og aktiviteter:**

- På en skala fra 1 til 10, hvordan oppmuntrer belysningen til ulike aktiviteter og rekreasjon i dette området om natten, der 1 er svært begrenset mulighet og oppmuntring og 10 er svært gode muligheter og oppmuntring?
- Hvordan tror du belysningen i dette området påvirker muligheten for folk til å delta i ulike aktiviteter eller rekreasjon om natten? Har du noen tanker om hvordan det kan oppmuntre til bruk og deltakelse?
- Kan du dele dine egne erfaringer med hvordan belysning har påvirket muligheten din for å delta i aktiviteter eller rekreasjon i dette området etter mørkets frembrudd?

## **Skala-virkning:**

- På en skala fra 1 til 10, hvordan bidrar belysningen til å skape en menneskelig skala og estetisk appell i dette området om natten, der 1 er svært begrenset og 10 er svært god?
- Hvordan mener du at belysningen i dette området bidrar til å skape en menneskelig skala og fremheve arkitektoniske detaljer om natten? Har du noen spesifikke observasjoner?
- Opplever du at belysningen gir området en spesiell atmosfære eller estetisk appell etter mørkets frembrudd? Kan du beskrive hvordan?

## **Estetiske kvaliteter og positive sanseinntrykk:**

- På en skala fra 1 til 10, hvordan forbedrer god belysning de estetiske kvalitetene og gir positive sensoriske opplevelser i dette området om natten, der 1 er svært dårlig forbedring og opplevelse og 10 er svært god forbedring og opplevelse?
- Hvordan tror du god belysning kan forbedre de estetiske kvalitetene til dette området om kvelden? Har du noen tanker om hvordan belysningen kan gi positive sensoriske opplevelser?
- Har du noen personlige erfaringer som illustrerer hvordan belysningen har påvirket din opplevelse av estetikk og sensoriske inntrykk i dette området etter mørkets frembrudd?

## **Mulighet for å nyte positive aspekter ved klima:**

- På en skala fra 1 til 10, hvordan bidrar belysningen til å fremheve positive aspekter ved klimaet om natten, for eksempel å gjøre vintermånedene mer hyggelige, der 1 er svært begrenset bidrag og 10 er svært betydningsfullt bidrag?
- Opplever du at belysningen kan bidra til å fremheve positive aspekter ved klimaet om natten, for eksempel å gjøre vintermånedene mer hyggelige? Hvorfor eller hvorfor ikke?
- Kan du dele din oppfatning av hvordan belysningen kan påvirke hvordan folk opplever klimaet i dette området om kvelden?



# Observasjonsguide

I en observasjonskontekst, der målet er å innhente innsikt om innbyggernes opplevelse av byrommet etter mørkets frembrudd i henhold til de ulike kriteriene, bør du se etter følgende indikatorer eller tegn på hvert punkt:

## Opplevelsen av trygghet i relasjon til trafikk:

- Er det en økning i antall fotgjengere eller syklistene i området etter mørkets frembrudd?
- Observeres det bruk av refleks eller annet utstyr for økt synlighet?

## Opplevd beskyttelse mot kriminalitet og vold:

- Er det en reduksjon i uønsket aktivitet, som hærverk eller kriminell atferd, i godt opplyste områder?
- Observeres det folk som føler seg tryggere og mer avslappet i områder med god belysning?

## Beskyttelse mot ubehagelige sansepåvirkninger:

- Kan du se hvordan belysning påvirker sikt og synlighet i området?
- Er det tegn på at folk reagerer positivt på belysningen ved å unngå hindringer eller farlige områder?

## Muligheter for å gå:

- Er gangstier godt opplyst og tydelig markert?
- Observeres det fotgjengere som føler seg komfortable og trygge mens de går om natten?

## Mulighet til å stå eller oppholde seg / sitte:

- Er det tilgjengelige sitteplasser eller oppholdsområder som er godt opplyst?
- Observeres det folk som nyter å stå eller oppholde seg komfortabelt i belysningsområder?

## Mulighet til å se eller betrakte omgivelsene:

- Observeres det økt interesse for arkitektoniske detaljer eller omgivelsene generelt på grunn av belysningen?
- Kan du se folk som tar seg tid til å beundre omgivelsene i godt opplyste områder?

## Mulighet til utfoldelse og aktiviteter:

- Er det aktiviteter som skjer i godt opplyste områder, for eksempel idrettsaktiviteter, sosiale sammenkomster eller arrangementer?
- Kan du se folk som deltar i ulike aktiviteter som belysningen oppfordrer til?

## **Skalavirkning:**

- Observeres det belysning som fremhever arkitektoniske detaljer eller skaper en mer menneskelig skala?
- Kan du se hvordan belysningen påvirker opplevelsen av størrelse og atmosfære i området?

## **Estetiske kvaliteter og positive sanseinntrykk:**

- Er det tegn på at folk reagerer positivt på belysningens estetikk?
- Observeres det økt nytelse av omgivelsene på grunn av belysningen?

## **Mulighet for å nyte positive aspekter ved klima:**

- Kan du se hvordan belysning bidrar til å fremheve positive aspekter ved klimaet, for eksempel ved å gjøre vintermånedene mer hyggelige?
- Observeres det folk som setter pris på klimatiske forhold på grunn av belysningen?

Under observasjonen bør du se etter endringer eller oppførsel som indikerer hvordan belysningen påvirker innbyggernes opplevelse av hvert av disse kriteriene. Dette kan inkludere endringer i aktivitet, oppførsel, bruk av områder, og generell respons på belysningen i byrommet etter mørkets frembrudd.